

КОСТИК О. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МОДЕЛЬНА ФРАЗА, ІДІОМАТИЧНІСТЬ ТА ЇЇ СТРУКТУРНЕ ОФОРМЛЕННЯ

Мета статті полягає у розкритті особливостей модельної фрази і мовного зразка шляхом комплексного вивчення їх основних структурних, семантичних та функціональних характеристик в англійській мові. А разом з тим проаналізувати та дати визначення ідіоматичній фразі. Дослідження комунікативних і прагматичних особливостей моделей дозволяє розглядати їх як соціально-психологічну ситуацію конкретного мовленнєвого акту, де зміст висловлювання трактується як прагматична настанова.

Ключові слова: модельна фраза, мовний зразок, тренувальна вправа, фразеологічна одиниця, вираз, тотожності, розбіжності.

Цель статьи состоит в раскрытии особенностей модельной фразы и языкового образца путем комплексного изучения их основных структурных, семантических и функциональных характеристик в английском языке. А вместе с тем проанализировать и дать определение идиоматической фразе. Исследование коммуникативных и прагматических особенностей моделей позволяет рассматривать их как социально-психологическую ситуацию конкретного речевого акта, где содержание высказывания трактуется как прагматическая установка.

Ключевые слова: модельная фраза, речевой образец, тренировочные упражнения, фразеологическая единица, выражение, тождественности, различия.

The objective of the article is to describe the peculiarities of model phrase and speech pattern through a thorough studying of their structural, semantic and functional characteristics in the English language. To establish the meaning of the name and the real sense of the idiomatic/phraseological phrase. Investigation of communicative and pragmatic aspects of models allows to interpret them as socio-psychological contextual environment in the definite communicative act where the essence of expression implies the pragmatic sense.

Key words: model phrase, speech pattern, drill, phraseological unit, expression, identities, differences.

Як відомо, кількість наукової інформації (принаймні обсяг текстів) нині подвоюється швидше ніж будь-коли, популярним терміном стало словосполучення “інформаційний бум”. Ці обставини негативно позначаються на існуванні людини початку ХХІ ст., оскільки інформаційне перевантаження, надактивний темп життя як мінімум викликають стресовий стан. Але попри всі перевантаження та негаразди ніколи не мине мода на вивчення іноземної мови, – бо це спроба увійти у цей глобалізований світ, спроба увійти і зрозуміти його, сказати своє слово. А як же інакше розширити сфери свого спілкування, сформувані більш широкий смисловий інформаційний простір культури? Слово знаходиться, так би мовити, “між” свідомістю і мислимим предметом. Засобом мислення, своєрідною практичною свідомістю людини, яка

уможливлює саме існування поняття смислу та інформації як таких, є особлива система знаків – мова. Можна сказати і так, що в процесі мислення і пізнання світ відкривається нам як особливого роду мова. Гельдерлін, наприклад, стверджував, що саме в слові скритий дух. Завдяки слову, яке є висловленою сутністю предмета, цей предмет стає доступним духові й нашій свідомості [1:340]. Можна опертися на авторитет Людвіга Вітгенштайна, який у своїх “Філософських дослідженнях” писав: “Скільки існує видів фраз? Може тільки три: наказ, ствердження, запитання? Ні, їх існує безліч; усе, що ми називаємо “знаками”, “словами”, “фразами”, може бути використане в різноманітних ситуаціях, число яких не піддається точному визначенню” [2:90]. Юрій Кузнецов цитує Юргена Габермаса, що досі лінгвістичні знаки вважалися інструментами та аксесуарами зображень; віднині проміжне царство лінгвістичних знаків набуває власної вартості [3:4].

Постає питання: яким має бути той фундаментальний принцип на якому ґрунтується вивчення іноземної мови? Досягнення цієї мети є задачею комплексною, рішення якої залежить від ряду факторів. До числа таких факторів відносяться, зокрема, організація мовного матеріалу як у відношенні лексичного, так і граматичного складу мови. Основною задачею навчального процесу вивчення іноземної мови є формування механізму сприйняття і породження висловлень, тобто здатності структурно оформляти свою мову іноземною мовою відповідно до загальноприйнятої норми. У даній статті розглядається один із способів організації структурного оформлення іншомовної мови. “Адже іноземна мова не відповідає вродженому менталітету людини. Не відповідає за визначенням. Мова – це не лексика і не граматики – це інтонація і тип мислення” [3:7]. Оскільки “сучасне мислення” особистісне, то й підхід повинен бути індивідуальним. Та яким би не був той підхід – науковим, філософським, методичним – всі три підходи передбачають комунікативний аспект. Мовна синтаксична система являє собою багаторівневе формування, що дозволяє аналізувати граматичні категорії в комунікативному аспекті, оскільки граматичні одиниці поряд з семантичною та синтаксичною функціями виконують прагматичну функцію у складі речення. Звідси будь-який член речення може мати два значення: граматичне та комунікативне. Дослідження комунікативних і прагматичних особливостей різного роду моделей (зразків) дозволяє розглядати їх як соціально-

психологічну ситуацію конкретного мовленнєвого акту, де зміст висловлювання трактується як прагматична настанова.

Мова є засіб комунікації і як такий вивчається лінгвістикою. Коли постає питання про навчання мовній комунікації, тобто мові, це не тільки вправи і методичні прийоми, але і сама організація мовного матеріалу повинна мати спеціальну педагогічну спрямованість. Організація мовного матеріалу з метою навчання мові являє собою проблему лінгвометодичну. Оволодіння способами мовної комунікації безпосередньо пов'язано з розвитком навичок і умінь практично користуватися мовними одиницями різних рівнів: словами, словосполученнями, реченнями. У процесі мовлення деякі мовні одиниці відтворюються в готовому виді, інші – з одиниць нижчих рівнів.

Відомо, що мінімальною мовною одиницею, на рівні якої може здійснюватися передача думки є речення і що речення відноситься до числа одиниць, що утворюються. Загальноприйнята також точка зору, відповідно до якої, речення будується зі слів. У сучасному мовознавстві, однак, дотепер залишається неясним питання про способи організації слів у реченні, а це лінгвістичне питання має особливе значення для методики навчання мові. Можна стверджувати, що багато невдач у методиці можна пояснити тим, що прийнята в мовознавстві класична теорія про побудову речень зі слів настільки складна, що є нездоланною перешкодою для тих, хто її вивчає.

Постановка загальної проблеми.

Ще в середині минулого століття методистами була висунута ідея про доцільність навчати іноземній мові не шляхом заучування граматичних правил і підшукуванням до них відповідних прикладів, а на основі запам'ятовування готових мовних цілосностей – речень, фраз (методика Оллендорфа). Ця плідна ідея одержала подальший розвиток у працях Г. Пальмера. Згодом у методиці навчання іншомовній мові виникла ідея використання так званих мовних зразків, граматичних, синтаксичних структур, моделей.

Мета статті полягає у розкритті особливостей модельної фрази і мовного зразка шляхом комплексного вивчення їх основних структурних, семантичних та функціональних характеристик в англійській мові.

Предмет аналізу становлять структурні і функціональні характеристики модельної фрази і мовного зразка. А відтак **об'єктом дослідження** є модельна фраза. З точки зору синтаксису,

загальноприйнятою є теза, що класична англійська фраза має прямий порядок слів: підмет – присудок – додаток і що вона готова до певних трансформацій. Нам потрібно з'ясувати що таке модельна фраза, її розбіжності з мовним зразком, чому дорівнює така модель в плані значення з одного боку, а з іншого, наскільки відповідає вона інтересам тих, хто її вживає на перевагу іншій. Який смисл вкладаємо вживаючи слова **pattern** і **model**.

Моделювання – вивчення об'єкта (оригіналу) шляхом створення і дослідження його копії (моделі), яка заміщає оригінал у певних аспектах, що цікавить дослідника.

Ось як подаються ці явища у New Webster's Dictionary і у Великому тлумачному словнику української мови.

Model – a standard for imitation or comparison; a pattern, an exemplar; a representation; to show the construction or serve as a copy of something. // зразок, що відтворює, імітує будову явища, схеми, предмета, об'єкта або процесу.

Pattern – an original or model proposed for imitation, that which is to be copied or imitated; an ornamental design on fabrics // взірець, приклад (те що варто наслідувати).

Як бачимо між ними немає різниці: model – зразок, модель, приклад; pattern – зразок, приклад, шаблон, схема. Можна сказати модель в одному випадку і зразок в іншому.

Такі зразки (speech patterns) з метою кращого засвоєння матеріалу використовують автори у своїх підручниках “Практический курс английского языка” під редакцією В.Д.Аракіна [4:6, 36].

Speech patterns

We roamed about sweet Sonning for an hour or so.

George said that it would be a splendid opportunity to try a good, slap-up supper. What I need is to come in contact with others.

I should never have thought that peeling potatoes was such an undertaking. Do you direct it in your head? – In a way.

That won't do. You're wasting them.

When I was a child. I suffered from an almost complete lack of words.

She is ignorant rather than stupid.

My impulse has nothing to do with intellect or symbolism.

Отже, коли подаються такі зразки (speech patterns), то мається на увазі певний шаблон, спрямований на відпрацювання певного мовного матеріалу, без усіляких змін і замін. Такі шаблони не несуть

граматичного навантаження і не мають на меті запам'ятати весь шаблон. Це свого роду тренінги (drills), які включають в якійсь мірі граматичні елементи і, звичайно, їх можна запам'ятати чи навіть завчити. І коли подаються такі вправи, цитуємо Аракіна: Translate into English using the speech patterns, то мається на увазі використати саме ці фрази за зразком поданим вище, як наприклад: 1. Я ніколи не подумав би, що прогулянка маленьким провінційним містечком може бути таким задоволенням. – *I should have never thought that walking about a small provincial town will be a real pleasure.* 2. Ми гуляли містом більше 3 годин. – *We roamed about the town for 3 hours or so.* 3. Чим більше ми дивились на цей казковий край, тим більше милувались ним. – *The more we looked at the charming place, the more we enjoyed it.* 4. Це не годиться. Ваша відповідь не вірна. – *That won't do. Your answer is wrong.* 5. Його мові бракує такту. – *His speech lacks the tact.* 6. Ваші зауваження не торкаються суті роботи. – *Your remarks have nothing to do with the essence of work.* 7. Спокійний, надійний чоловік для керівництва, – ось що їм потрібно. – *What they need is calm and reliable man for their authority.* 8. Цей художник по-своєму талановитий. – *This artist is talented in a way.* 9. Ваші пропозиції по-своєму важливі, але вони не торкаються глибини процесу. – *Your proposals are important in a way, but they have nothing to do with the depth of process.* 10. Я охарактеризувала б його скоріше як досвідченого педагога, а ніж талановитого вчителя. – *I would characterise him an experienced teacher rather than talented.*

Безумовно, такі *speech patterns* не пройшли безслідно, а залишили свій відбиток у пам'яті кожного, хто навчався на таких зразках.

Основна ідея використання такого роду цілосностей полягала в тім, щоб забезпечити користувачеві можливість опанувати побудовою мови відразу на рівні речення і у режимі навчальної комунікації осягнути відношеннями між словами в їхній функціональній взаємозалежності. Здійснення цієї, по суті справи, продуктивної ідеї зустріло на практиці значні труднощі. Для того щоб охопити всі основні граматичні явища, що виникають у мові на рівні речення, знадобилося величезне число мовних зразків. Їхнє число було настільки велике, що практичне їхнє використання для навчання мові стало методично недоцільним. Для вирішення виниклої лінгвометодичної проблеми необхідно було визначити такий невеликий методично доцільний набір вихідних елементів, що дозволив би охопити всі

основні структурні відносини, що виникають у мові на рівні речення, виявити справжній механізм утворення речень. Вирішення задачі виявилось можливим тільки в рамках системно-структурного (структурно-функціонального) підходу. Речення має певну якість, якої немає в окремо взятих його частинах, а саме здатністю передавати думку. З цієї причини речення варто розглядати як систему, що володіє, як усяка система, деяким набором складових елементів і певним рівнем організації (структурою). В зв'язку з цим постає питання про те, що ж саме варто розглядати як елементи речення. Через неприйнятність загальноприйнятої точки зору про побудову речень безпосередньо зі слів (про що говорилося вище), були початі спроби виявити характер того мовного знака, що є справжнім елементом речення і наявність якого визначає ту простоту побудови речень, що і дозволяє кожному опанувати структурою мови. Дослідження показали, що в складі речення є повторювані об'єднання слів з постійним характером зв'язку і що в складі речень ці об'єднання виконують одну і ту ж роль, що дозволяє розглядати такі об'єднання слів як самостійні мовні знаки. З обмеженого набору елементів може утворитися практично нескінченне число речень у строгій відповідності з нормою англійської мови. Діапазон варіантів речень настільки великий, що цілком виключається можливість їхнього безпосереднього запам'ятовування. Однак та легкість, з якою людина використовує у своїй мові структурні варіанти, вказує насамперед на те, що в основі їхнього утворення лежить процес породження, що простий і доступний навіть малолітнім.

Невелике число елементів, таким чином, здатне забезпечити можливість породження практично нескінченної варіативності структурних утворень, що лежить в основі невичерпності мови.

Моделі, що породжуються є абстракцією – вони відображають тільки одну зі сторін мови, а саме структуру, тобто спосіб організації простого речення. У діяльності ж вони реалізуються в мові в процесі наповнення їхніх елементів конкретним лексичним змістом. Лексично наповнену модель структури речення ми називаємо **модельною фразою**. Потенційне число модельних фраз залежить від числа використовуваних лексичних одиниць, і вже на базі 100 слів їхнє число практично нескінченне. Поняття модельної фрази аж ніяк не рівнозначно поняттю мовного зразка. **Мовний зразок** – це, з одного боку, речення, що допускають широкі заміни і розширення компонентів, а з іншого боку, – окремі частини речення, що допускають

обмежену заміну компонентів. У той час як **модельна фраза** – це такий відрізок мови, структура якого визначена однією з моделей, що породжується. Всі наведені в даній статті приклади наповнення лексикою моделі є модельними фразами, що породжуються цією однією моделлю в процесі розширення груп і наповнення конкретними словами.

На нашу думку модельними фразами **на граматичному рівні** можна вважати.

1. Вирази з модальними словами вживаються тільки в заперечних та питальних реченнях, виражають непевність, недоречність, подив (*strong doubt and surprise* – сумнів і здивування невже?, не може бути!)

Can, cannot (can't) + different forms of Infinitive

Can it be true? – Невже це правильно? Can it be my cousin? – Невже це мій кузен? Can she have caught cold? – Невже вона застудилась? He can't be in Paris now. – Не може бути, що він у Парижі. He can't have said that. He just can't.

2. Вирази (*in the expressions*)

cannot but/couldn't but – не можу не...

cannot/couldn't help doing smth. – мені нічого не залишається, як...; не міг утриматися від ...

I couldn't but let him enter. – Мені нічого не залишалось, як впустити його. I couldn't help coming to his place. – Мені нічого не залишалось, як прийти до нього додому.

3. Вирази з *might + Perfect Infinitive* означає докір, несхвалення і зауваження (я ледь не..., ти мало не...).

You might have broken my vase. – Ти мало не розбив мою вазу (ти міг розбити мою вазу). I might have been late – Я ледь не спізнився.

4. Для повторюваної дії в минулому вживаються звороти *would do i used to do* (раніше, бувало, колись, часто).

She would never use his telephone. – Вона ніколи раніше не користувалась його телефоном. He would talk for hours. – Він, бувало, говорив годинами. He would sit there for hours. – Він там колись просиджував годинами.

5. У виразах не встиг я ... як / ледве я ... як з прислівниками *hardly, scarcely, no sooner*

I had hardly (scarcely) entered the room when the light went down. – Не встиг я (щойно я увійшов) увійти в кімнату, як згасло світло.

6. Для вираження неминучості, приреченості (*Something that is*

destined to happen) вживається модальне слово *to be to*.

If we are to be friends we should be. – Якщо нам судилося бути друзями, ми будемо ними. *If we are to be together we should legally be joined in marriage.* – Якщо вже доля нас звела (якщо нам судилося бути разом), ми повинні одружитись.

7. Інфінітив, дієприслівник у функції вставного слова (*as parenthesis*)

to cut a long story short / to put it briefly – коротко кажучи; *to say the least of it* – щоб не сказати більше, без перебільшення; *to put/putting it mildly* – м'яко кажучи; *that is to say* – тобто; *to be on the safe side* – про всяк випадок; *to put/putting it another way* – інакше кажучи; *broadly considered* – якщо розглядати в цілому; *frankly speaking* – чесно кажучи

8. Інфінітивна конструкція *Complex object, model: (S+P) + Noun/Pronoun + Infinitive*

I want you to come in time. – Я хочу, щоб ти прийшов вчасно.

Model: S+ P (passive or active) + Infinitive (Complex subject)

He is said to have passed all the exams with excellent marks. – Кажуть, що він склав усі іспити на "відмінно" (неозначено-особове речення). *He is likely to have said something wrong.* – Очевидно, він сказав щось не те.

9. Вирази з герундієм (*The gerund is used after such expressions as*):

it's no good (use) doing something ... – нема сенсу, даремно, марно; *be on the point of doing something* – збиратися щось робити; *there's (no) point in doing something* – нема потреби; *there's (no) sense in doing something* – нема сенсу (марно); *be far from doing something* – далеко не...

І, нарешті прислів'я, приказки, ідіоми, сталі фразеологічні вирази є типовими зразками модельної фрази на **прагматичному рівні**: *to save smth on the rainy day* (економити на чорний день); *To buy a pig in the sack* (купувати кома в мішку).

До більшості українських прислів'їв і приказок в англійській мові можна підібрати еквіваленти, а не просто давати неадекватний переклад, бо тоді втрачається їх лаконічність, образність, глибина думки, губиться народна мудрість. Приказки – це римований вислів, але без повчального змісту (великий тлумачний словник української мови).

Прислів'я – влучний образний вислів, часто ритмічний за будовою, який у стислій формі узагальнює типізує різні явища життя.

Ідіома – притаманний тільки певній мові стійкий зворот, що виражає єдине поняття.

Фразеологічні одиниці (stable collocations), **idioms** *as drunk as a drum, as drunk as David's saw, banged, up to the eyes* (п'яний як чин/ніч/хлющ); *drop dead – щоб ти здох! хай тобі грець; dutch concert – хто в ліс, а хто по дрова (кожен співає своєї); I'm a dutchman, if I do! – провалитися мені на цьому місці, якщо ...; dry up – заткни пельку!; do-all – майстер на всі руки; apple-pie order – бездоганний порядок; not worse a curse – ламаного гроша не вартий; there lies your way – з богом, Парасю; скатеркою дорога; not to turn a hair – навіть оком не моргнути; not a speck of truth – ані крихти правди; no sooner said than done – сказано-зроблено; to get into a scrape – ускочити в халену; don't talk rot! – не плещи язиком!; to make both ends meet, to keep body and soul together – ледве зводити кінці з кінцями; to know on which side one's bread is buttered – бути собі на умі, знати вигоду, знати що до чого.*

Proverbs, sayings

If wishes were horses, beggars might ride – якби в роті вирости гриби; money makes the mare go – багатому й чорт дітей колише; half a loaf is better than no bread – на безриб'ї і рак риба; a crooked stick throws a crooked shadow – який Сава, така й слава, який батько такий син; яка хата, такий тин; there is no use crying over spilt milk – що з воза впало, те пропало.

Використання описаних у даній статті моделей і способів розширення їхніх елементів, тобто груп, дозволяє побудувати той механізм, що забезпечує породження і сприйняття вихідної одиниці комунікації – фрази. Однак, комунікація в основному здійснюється на рівні синтаксичних цілосностей (надфразових єдностей) діалогічного і монологічного типів, для побудови яких використовуються породжувані фрази. Розмаїтість повідомлень при цьому не має межі, але в навчальних цілях практично може бути зведене до системи логічних побудов тематичного характеру.

Будуючи навчальний процес на основі моделей, що утворюються, ми маємо можливість навчити користувача володіти практично іншомовною мовою, звільнивши його від необхідності зовсім непотрібного безпосереднього заучування об'ємного матеріалу, пов'язаного зі структурним оформленням мови.

Модельна фраза **на лексичному рівні** допоможе висловленню (чи то переклад з рідної на іноземну чи навпаки) набути більш автентичного поняття, не втратити свого конотативного значення. Як зауважує Алексеева І. О. “Слово має не лише денотативне значення, але

й характеризується сполучуваністю та конотаціями, і в цьому абсолютна відповідність в різних мовах видається практично неможливою. Стосовно сполучуваності, то, вивчаючи іноземні мови, необхідно приділяти увагу сталим виразам” [5:5]. Як наприклад: змокнути до нитки – *to be soaked to the skin (to the backbone), to get wet through; to have great experience in something* – мати великий досвід, бути досвідченим. Але в українській мові є такий вислів *зуби з’їсти на чомусь*, що є еквівалентом вище згаданого словосполучення. Або щоб сказати *побуває така думка, так традиційно склалося* – є прекрасний еквівалент *It’s a felicitous buzz, to be internationally minded* – бути підкованим; ставитися до чогось скептично можна просто перекласти *to be skeptical* або вжити ідіому *to take smth. with a pinch of salt; сім раз одміряй, один раз відріж* – *measure twice, cut once* або *second thoughts are best (stable expression)*; англійський вислів *many hands make work light* має кілька еквівалентів в українській мові *де згода, там і вигода; гуртом і чорта побореши; громада – великий чоловік; гуртом і батька добре бити*.

Отже, модельна фраза – це еквівалент, аналог тої чи іншої мови (absolute, complete, genuine, approximate).

Idiomatic or phraseological expressions are structurally, lexically and semantically fixed phrases or sentences having mostly the meaning, which is not made up by the sum of meanings of their components parts [6:182].

Звичайно ідіоми, відрізняються від словосполучень (word-combinations). Про це зауважує Ілко V. Korunets: “An indispensable feature of idiomatic (phraseological) expressions is their figurative, i.e. metaphorical nature and usage. It is this nature that makes them distinguishable from structurally identical free combinations of words (e.g. *in depth and breadth* – *ширше й глибше; fifty-fifty* – *так собі; ні добре ні погано*). Idiomatic expressions should not be mixed up with different fix/set prepositional, adjectival, verbal and adverbial phrases the meaning of which is not an actual sum of meanings made up by their constituent parts either [6:183]. Ми цілком згодні з таким положенням. Але це інша тема, яка не входить в наше дослідження, а може лише знадобитися як прекрасний матеріал для подальшого дослідження. Для тих, хто вивчає іноземну мову однаково важливі як ідіоми так і різні словосполучення. Бо на психологічному рівні аналіз думки/предметна асоціація відбувається рідною мовою (source language), яка пізніше інтерпретується/оформляється на підсвідомому рівні іноземною мовою (target language).

Як наприклад: *міцна кава (strong coffee)*; *міцний, сильний чоловік (strong man)*; але *міцні знання (thorough knowledge)*; *йшов сильний дощ (it was raining heavily/hard)*; *сильний мороз (a severe/hard frost)*; *сильний вітер (a strong, sharp, high wind)*. Так само як *високе дерево (a tall tree)*; *високого зросту (a tall man)*; але *висока гора, будівля (a high building, mountain)*; *а невисокого зросту (a short man)*. Народжуються нові словосполучення (e.g. *sustainable development, mortgage default, political outrage etc.*), старіють і відходять в небуття інші (*as cold war policy etc.*). Тобто завжди буде потреба в модельній фразі.

Висновки. Основою навчання будь-якій тематичній бесіді є психолінгвістичне поняття комбінаторної здатності. Як вважає Дж. А. Міллер, фундаментальна загадка мови – це “наша комбінаторна продуктивність, наша здатність розуміти безмежну розмаїтість висловлювань, зрозумілих іншим членам нашого мовного колективу”. Щоб спілкуватися необхідно мати у своєму розпорядженні певний запас мовних одиниць; кількість же цих одиниць така, що пам'ять не в змозі утримувати їх у виді статичних елементів.

Таким чином, можна зробити висновок, що оволодіння іноземною мовою є складним, багатоаспектним процесом. На поверхневому рівні необхідно подолати “силу тяжіння” до рідної мови. На глибинному рівні оволодіння іноземною мовою передбачає функціонування в іншій культурі, тобто усвідомлення та засвоєння конотативних значень лексичних одиниць, специфічних концептів, правил мовленнєвої взаємодії та ставлення до мови як такої [5:11].

ЛІТЕРАТУРА

1. Матвеева Л. А. Культурологія / Л. А. Матвеева. – К., 2005. – 340 с. 2. Витгенштайн Л. Философские работы / Людвиг Витгенштайн. – Ч. I. – М., 1994. – 90 с. 3. Кузнецов Ю. Філософія вивчення іноземних мов / Ю. Кузнецов // Іноземні мови в навчальних закладах. – К., 2002. 4. *Практический курс английского языка. 3 курс* : [учеб. для педвузов по спец. “Иностр. яз.”] / под ред. В. Д. Аракина. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 432 с. 5. Алексеева І. О. Мовні рівні та комунікативна ситуація: Лінгвокультурологічний аспект / І. О. Алексеева // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. праць. – К. : Логос, 2009. – Вип. 15. – 643 с. 6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : [підручник] / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2003 – 448 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Костик О. І. English practical grammar for students : [підруч. з граматики для студентів ВНЗ] / Оксана Іванівна Костик. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2005. – 150 с. 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2002. – 1140 с. 3. *New Webster's Dictionary of the English language, College Edition* / Surjeet Publications, India Fourth Reprint, 1988. – 1824 p. 4. *Англо-український словник* : у 2 т. – близько 120 000 слів / [уклад. М. І. Бала]. – К. : Освіта, 1996. – Т. 1. – 752 с. – Т. 2. – 712 с.